

ዳኞች :-ዓብዱልቃድር መሐመድ

ታፈሠ ይርጋ

ፀጋዬ አስማማው

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች :- የኢትዮጵያ ልማት ባንክ - ነ/ፈጅ ትዕግስት አሰፋ - ቀረቡ

ተጠሪ :- 1. ከፍያለው ሞልቶት
2. የትምወርቅ አሰፋ } ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን ተከታዩ ፍርድ ሠጥተናል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የተጀመረው በምዕራብ ሐረርጌ ክፍ/ፍ/ቤት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው የአሁን አመልካች በኢትዮጵያ መንገዶች ባለስልጣን ላይ በመሠረተው ክስ መነሻ ነው። የአመልካች የክስ ይዘትም የኢትዮጵያ መንገዶች ባለስልጣን ከሸክራ ሁሉን ሚጬታ ድረስ ያለውን መንገድ ለማሻሻል በአደረገው እንቅስቃሴ መሠረት አመልካች ለሠጠው ብድር መያዣ የነበሩት በሚጬታ ከተማ ውስጥ የሚገኙ የማይንቀሳቀሱ ንብረቶች ውስጥ በአቶ ሚካኤል ከፍያለው ስም ተመዝግበው ያሉት የመኖሪያና የድርጅት ቤቶች መፍረሳቸውን፣ ንብረቶቹ አቶ ሚካኤል ከፍያለው ለራሳቸውና ለአቶ መራቸው የማይከለክሉ ላይ ለመሠደት ብድር መያዣ መሆናቸውን፣ የኢትዮጵያ መንገዶች ባለሥልጣን ለፈረሰው ቤቶች የሚከፈለውን ካሳ ለመያዣ ሠጪዎች ለመክፈል በዝግጅት ላይ መሆኑን አመልካች ገልጾ ይኸው አካል ከዚህ አድራጎት እንዲቆጠብ፣ ክፍያውን ለመያዣ ሠጪዎች ሳይሆን ለአመልካች እንዲከፍል እንዲደረግ ዳኝነት መጠየቁን የሚያሳይ ነው። ይኸው የአመልካች የዳኝነት ጥያቄ የቀረበለት ፍ/ቤትም “ተከሣሽ” ባለሥልጣን መ/ቤት በተገቢው የክርክር ሂደት ባለመቅረቡ በስነ ሥርዓቱ መሠረት በሌለበት እንዲታይ አድርጎ የአመልካችን የዳኝነት ጥያቄ ተቀብሎ ወስኗል። ከዚህ በኋላ የአሁኑ ተጠሪዎች የካሳ ክፍያ እንዳይከፈላቸው ውሳኔ ያረፈባቸውና በመያዣ ተይዘዋል የተባሉት ንብረቶች ህጋዊ ባለቤቶች መሆናቸውን፣ ከአመልካች ጋር ህጋዊ ወይም ከውል የመነጨ ግንኙነት የሌላቸው መሆኑን ዘርዝረው ቀደም ሲል የተሠጠው ውሳኔ እንዲነሳላቸው የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 358 ‘ን’ መሠረት በማድረግ አቤቱታ አቅርበው ፍ/ቤቱም የተጠሪዎች አቤቱታ ለአመልካች እንዲደርሰው እና ግራ ቀኙ እንዲከራከሩ ከአደረገ በኋላ አመልካች ከተጠሪዎች ጋር የብድርም ሆነ የመያዣ ግንኙነት እንደሌለው ተረጋግጧል በሚል ምክንያት ቀድሞ የተሠጠውን ውሳኔ በማንሣት ለንብረቶቹ ይከፈል የተባለው ካሳ ለተጠሪዎች ሊከፈላቸው ይገባል በማለት ወስኗል። በዚህ ውሳኔ አመልካች ባለመስማማት ይግባኙን ለአሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት አቅርቦ ግራ ቀኙ ከተከራከሩ በኋላ የስር ፍ/ቤት ውሳኔ ሙሉ በሙሉ ፀንቷል። የአሁን የሠበር አቤቱታ የቀረበውም በዚህ የበታች ፍ/ቤቶች ውሳኔ ባለመስማማት በመቃወም ነው።

የአመልካች ነገረ ፈጅ ህዳር 08 ቀን 2001 ዓ.ም. በፃፋት 7/ሠባት/ ገዕ የሠበር አቤቱታ በጉዳዩ ላይ በተሠጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ነው የሚሉባቸውን ምክንያቶች ዘርዝረው አቅርበዋል። የአመልካች የሠበር አቤቱታ ተመርምሮ ክርክር ያስነሡት ንብረቶች በመያዣነት የተሠጠ በመሆኑ የካሳ ክፍያው ለእኔ ይገባል በማለት አመልካች ያቀረበው የዳኝነት ጥያቄ ተቀባይነት ያጣው ባግባቡ መሆን አለመሆኑን ለመመርመር ሲባል ለሠበር ችሎቱ ይቅረብ ተብሎ ይህ ሠበር ችሎትም የግራ ቀኙን የቃል ክርክር ሚያዝያ 15 ቀን 2001 ዓ.ም. በዋለው ችሎት ሠምቷል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኝን ክርክር የሠበር አቤቱታ ከቀረበበት ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው የህግ ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ በሚከተለው መልኩ መርምሮታል። እንደመረመረውም የአመልካች የዳኝነት ጥያቄ ተቀባይነት ያጣው በህጉ አግባብ ነው ወይስ አይደለም? የሚለው ነጥብ በጭብጥነት ሊታይ የሚገባው ሆኖ አግኝቶታል።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው የተጠሪዎች ልጅ አቶ ሚካኤል ከፍያለው ለራሳቸው ለአቶ መራቸው የማነ ከአመልካች ላይ ለመሠዱት ብድር መያዣ ይሆኑ ዘንድ ለክርክሩ መነሻ የሆኑትን የመኖሪያና የድርጅት ቤቶችን መስማማታቸውን፣ የመያዣ ንብረቶች ስመ ሀብትም በዚህ ግለሠብ ስም የሚታወቅና የመያዣ ውሉም ንብረቱ በሚገኝበት የሚጨታ ልዩ ቀበሌ መመዝገብ፣ ተጠሪዎች በአቶ ሚካኤል ከፍያለው ይታወቃል የተባለው የከተማ ይዞታ ምስክር ወረቀት በተጭበረበረ መንገድ የተሠጠ ነው በማለት የሚከራከሩና ይኸው ምስክር ወረቀት እስከአሁን ድረስ በተገቢው አካል እንዲሠረዝ ያላደረጉ መሆናቸውን ነው። እንግዲህ የአሁን ተጠሪዎች ልጅ አቶ ሚካኤል ከፍያለው ራሳቸውና እና አቶ መራቸው የማነ ከአሁኑ አመልካች ላይ ለመሠዱት የብድር ገንዘብ በካርታ ቁጥር 005፣ 034 እና 084 ላይ የተመለከቱትን በሚጨታ ከተማ የሚገኙትን የመኖሪያና የድርጅት ቤቶች መያዣ መስጠታቸው፣ እነዚህ ንብረቶች የመያዣ ሠጪው ይዞታ ለመሆናቸው የከተማ ይዞታ ምስክር ወረቀት ከመቅረቡም በላይ የሚጨታ ልዩ ቀበሌም ለአመልካቹ ተጨማሪ ደብዳቤ ዕጩለት የመያዣ ውሉ ከተደረገ በኋላ የመያዣ ውል ምዝገባ ማካሄዱ በክርክሩ ሂደት የተረጋገጡ ጉዳዮች ናቸው። የስር ፍ/ቤት የምስክር ወረቀቱን ዋጋ ሳይሠጠው ያለፈው የካርታ ቁጥር 005 በሐምሌ 1992 ዓ.ም.፣ የካርታ ቁጥር 034 በግንቦት ወር 1990 ዓ.ም. እንዲሁም የካርታ ቁጥር 005 በጥቅምት ወር 1989 ዓ.ም. ውስጥ የተሠጡ፣ በአማርኛ ቋንቋ የተጻፉ፣ የደርግ መንግስትን የሚመለከትና በተለይም የከተማ ቦታ ስም፣ ወረዳ፣ የመሣሰሉትና በሚለው ላይ ስርዝ ያለው እውነትነቱ አጠራጣሪ ነው በማለት ነው። ከዚህ የስር ፍ/ቤት መደምደሚያ መገንዘብ የሚቻለው በወቅቱ በክልሉ የሚሠራው በኦሮምኛ ሆኖ የምስክር ወረቀቱ እንዴት በአማርኛ ሊሆን ቻለ ከሚል ጥርጣሬ ብቻ መሆኑን ነው። የምስክር ወረቀቱ ሐሰተኛ ስለመሆኑ በተጨማሪም የተረጋገጠ ነገር የለውም። በምስክር ወረቀቱ ላይ ያሉት እንደ ማህተም ያሉት ነገሮች የአስተዳደር ጽ/ቤት አይደሉም የሚል ግልፅና ተጨባጭ ምክንያት ስለመኖሩም የስር ፍ/ቤት አልገለፀም። ፍርድ ቤቱ ማህተሙ የአስተዳደር ጽ/ቤቱ አይደለም የሚል በቂ ምክንያት ካለውም ተቃራኒ ማስረጃ እንዲቀርብ ባደረገ ነበር። ለጉዳዩ ቀጥተኛ ኃላፊነት ያለውና ይመለከተዋል የተባለው የቀበሌ ጽ/ቤቱም ለአመልካች የፃፈው ደብዳቤ የይዞታ ምስክር ወረቀቱን አጠራጣሪነት የሚያሳይ አይደለም። በመሆኑም ተቃራኒ ማስረጃ ሳይቀርብና የማህተሙ ሀሰተኛ መሆን ሳይረጋገጥ በጥርጣሬ ብቻ የሚደርስ ድምዳሜ ህጋዊ ተቀባይነት ሊኖረው አይችልም። ስለሆነም አመልካች ለማስረጃነት ላቀረበው የከተማ ይዞታ ምስክር ወረቀት ዋጋ የማይሠጥበት ህጋዊ ምክንያት የለም።

የምስክር ወረቀቱ ዋጋ አለው ከተባለ ደግሞ ለክርክሩ መነሻ የሆኑት ንብረቶች ህጋዊ ባለቤት መያዣ የሠጠው ግለሠብ አቶ ሚካኤል ከፍያለው ስለመሆኑ ከፍ/ብ/ሀ/ቁ. 1195 ድንጋጌ መገንዘብ የምንችለው ጉዳይ ነው። የንብረቶቹ ህጋዊ ባለቤት ይኸው ግለሠብ መሆኑ ከተረጋገጠ ደግሞ ከንብረቶቹ ጋር ተያይዞ የሚጠየቀውን ማንኛውንም መብትና ጥቅም ህጉ ጥበቃ የሚያደርገው ለዚህ ባለንብረት ነው። ተጠሪዎች በንብረቶቹ ላይ አቶ ሚካኤል ከፍያለው ይዟል የተባለውን የምስክር ወረቀት በተቃራኒ ማስረጃ አላስተባበሉም፤ ስልጣን ባለው አካልም እንዲሠረዝ አላደረጉም ወይም በንብረቶቹ ላይ በህጉ አግባብ ያቋቋሙት የባለሀብትነት መብት የለም። ይህ የሚያሳየውም ተጠሪዎች በንብረቶቹ ላይ ህጉ ጥበቃ የሚያደርግላቸው መብትና ጥቅም የሌላቸው መሆኑን ነው። ለክሱ መነሻ በሆነው ነገር ላይ መብትና ጥቅም የሌለው ወገን ደግሞ የዳኝነት ጥያቄ ማቅረብ የማይችል ስለመሆኑ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 33/2/ ድንጋጌ ያስረዳል። በመሆኑም የተጠሪዎች የዳኝነት ጥያቄ ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 33/2/ እና 359 ድንጋጌዎች ጋር ተዛምዶ ሲታይ ከመነሻውም ሊሆን ህጋዊ መሠረት የሌለው ነው ሊባል የሚችል ነው።

አመልካች የያዘው የመያዣ ንብረት በህጉ አግባብ የአቶ ሚካኤል ከፍያለው ነው እንጂ የይዞታ ምስክር ወረቀት በተጭበረበረ መንገድ የተያዘ ነው ከተባለም የመያዣ ውሉ ህጋዊ አይደለም ሊባል ይችል የነበረው አመልካች ከቅን ልቦና ውጪ በሆነ ሁኔታ መያዣውን መያዙን ሲረጋገጥ ነበር። ይህም በፍ/ብ/ሀ/ቁ. 3051/2/ ድንጋጌ በግልፅ ተመልክቷል። በመሆኑም የአስተዳደር ክፍል የማይንቀሳቀስ ንብረት ባለሀብት መሆኑን አውቆለት የባለሀብትነት የምስክር ወረቀት ከሠጠው ሠው ጋር የተደረገ የንብረት መያዣ ውል በህግ ፊት የፀና ሲሆን የምስክር ወረቀቱ የተሠጠበት ማስረጃ ፍርስ ሆኖ የተሠረዘ ሲሆንም በመያዣው የሚከራከረው ሠው በቅን ልቦና አለመሆኑ ካልተገለፀ በቀር የርስት መያዣው ውል

የሚጠይቅ ስለመሆኑ የፍ/ብ/ሀ/ቁ. 3051/1/ እና /2/ ድንጋጌዎች ያሳያሉ። በዚህም መሠረት የአመልካች መያዣ በህግ ፊት የማይጠይቅ ህጋዊ ምክንያት የለም።

ሲጠቃለልም የበታች ፍ/ቤቶች በጉዳዩ ላይ የሠጡት ውሳኔ ከላይ የተመለከቱትን የህግ ድንጋጌዎችን ያላገዘበ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ ተገኝቷል። በዚህም ምክንያት ተከታዩን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. በምዕራብ ሐረርጌ ክፍ/ፍ/ቤት በመ/ቁ 04527 ሚያዝያ 09 ቀን 1999 ዓ.ም. ተሠጥቶ በኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ/ቁ 55442 ጥቅምት 25 ቀን 2001 ዓ.ም. የፀናው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሸሯል።
2. ለክርክሩ መነሻ በሆኑ ንብረቶች ላይ አመልካች የፀና የመያዣ ውል ስላለው ለንብረቶቹ በሚከፈለው ካሣም መብት አለው ብለናል።
3. ወጪና ኪሣራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።
4. ህዳር 17 ቀን 2001 ዓ.ም. ተሠጥቶ የነበረው እግድ ተነስቷል። ይፃፍ። መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መ/ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ጸ/ሸ